

Niewierz_1

Karta wywiadu etnograficznego

Metryczka miejscowości		
Powiat	szamotulski	
Gmina	Duszniki	DU_NI_001
Miejscowość	Niewierz	DU_NI_001

Metryczka wywiadu			
Data realizacji	2.05.2013 r.	Miejsce wykonania	Dom informatora
Czas trwania	2 h 30 min	Forma i wielkość	Brak danych
Przeprowadzający	M.R.	Komentarz	Nagranie wynosi 31 min

Metryczka informatorów				
Kod	Płeć (K/M)	Wiek	Funkcja społeczna	Komentarz
DU_NI_001	M	66 l.	Sołtys, prezes OSP	Były radny, członek rady parafialnej, organizator lokalnych imprez z różnych okazji

Informacje etnograficzne	
<i>Tematyka</i>	<i>Pozyskane informacje (ew. cytaty)</i>
I. Toponomastyka i etnonimy	
Nazwy miejscowości (historyczne; zwyczajowe)	Od „nie wierz/nie wiesz”; majątek hrabiny Niewierskiej.
Nazwy lokalne (przysiółków, części wsi, pól, łąk, pojedynczych gospodarstw)	Kozirynek, parcela - nazwa tego terenu pochodzi od parcelacji przeprowadzonej po I wojnie światowej, grobla - była to osłona obrońców dawnego szlaku handlowego, który przechodził przez Niewierz, grodzisko, bagna torfowe z czasów, kiedy kopano na nich torf.
Nazwy topograficzne (cieków wodnych, stawów, wzniesień, obszarów leśnych, toń wodnych, uroczysk)	Mogielnica Środkowa
Nazwy pojedynczych obiektów przyrody żywej i nieożywionej (pojedynczych drzew i gładów narzutowych)	Brak informacji.
Endonimy (nazwy własne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.
Egzonimy (nazwy zewnętrzne grup lokalnych i regionalnych)	Hadziaje – mieszkańcy Chełminka. Prawie wszyscy zostali przywiezieni ze wschodu. Oni się szanują, kłócą się, ale zawsze sobie nawzajem pomogą. Dzięki temu sołtysowa Chełminka może zrobić więcej niż on, bo ma całą wieś do pomocy.
II. Folklor dawny i inne zjawiska kulturowe	
Podania (opowieści) o wydarzeniach lokalnych	Jeziro niedaleko Mogielnicy nie ma podobno dna. Istnieje legenda, że kiedyś zatoniły tam dwa wozy z rybami. Dna jeziora nigdy nie udało się osiągnąć. Straż kiedyś dzierżawiła to jezioro - razem z kilkoma kolegami pojechali tam i próbowali osiągnąć sprzętem - nie udało się.

Tradycyjne obrzędy (także te związane z tradycjami religijnymi) doroczne

1.	św. Andrzeja (Andrzejki)/św. Katarzyny (Katarzynki)	Od czasu, kiedy sprowadził się do wsi nie obchodziło się Andrzejek. Nie ma wróżb na Andrzejki, ani na Katarzynki, już to ucichło. W parafii jest za to odpust, bo patronem parafii jest św. Andrzej. W Turkowie, gdzie informator ma córkę, nadal chodzą tzw. maziaje, czyli przebierańcy. Jeżeli już coś się robi, to jest to zwyczajna zabawa.
2.	św. Marcina/11 listopada	W Dusznikach mają odpust.
3.	Adwent	<p>W Adwencie mamy roraty, u nas uczęszczane bardzo mocno. Są głównie dla dzieci. Dużo ich przychodzi, około 200. Od poniedziałku do piątku odbywają się wieczorem, w sobotę rano. Kościół jest ciemny, dzieci mają lampiony, ksiądz mówi kazanie specjalnie dla nich. W sobotę dzieci dostają u księdza śniadanie. Ksiądz bardzo to lubi, zawsze też mu ktoś pomoże. Ksiądz działa według zasady – ściągaj dzieci, rodzice je przywiozą i też zostaną, a starzy przyjdą i tak.</p> <p>Obowiązuje post, nie ma wesel ani zabaw. Mimo, że teraz niby można, ale tak się nie robi.</p> <p>Nie robi się wieńca adwentowego w domu, jest tylko w kościele.</p>
4.	św. Mikołaja (Mikołajki)	Jeśli dzieci mają czyste buty, to się w trzewiki wkłada jakieś drobne prezenty, słodczyce. Jak brudne – straszy się kijem.
5.	Wigilia	Jest to dzień postny. Potem na kolacji pojawia się tradycyjnie 12 potraw postnych: kluski z makiem, bułki z makiem, ryby, kapusta z grzybami, kompot, śledzie, pierogi. Potem przychodzą Gwiazdorki i dają dzieciom prezenty, starszych straszą kijem. O 24:00 jest Pasterka.
6.	Pierwsze i Drugie Święto Bożego Narodzenia	Spędza się w gronie rodziny.
7.	Sylwester/Nowy	Je się kolację, pije się, czeka do 24.00. Czasem przychodzą

	Rok	<p>sąsiedzi to się razem wypije. Na zabawy nie chodzimy, na wsi też się nie robi, bo za drogo to wychodzi, zwłaszcza orkiestra. Kiedyś były organizowane, teraz nie. (lata 70-80. XX w.)</p> <p>Idziemy do kościoła. Spotykamy się w gronie rodzinnym.</p>
8.	Trzech Króli	<p>Kiedyś chodzili po wsi Trzej Królowie, teraz to już ustało. Idzie się do kościoła, gdzie ksiądz daje paczuszki z kadzidłem i kredą do napisania na drzwiach K+M+B. W tym czasie odbywa się też wizyta duszpasterska. Zawsze chodzi dwóch księży.</p>
9.	Kolędnicy	<p>Kiedyś chodzili kolędniczy po domach, teraz już nie.</p>
10.	MB Gromnicznej	<p>Odpust; święci się świece dzieci pierwszokomunijnych.</p>
11.	Karnawał, tłusty czwartek, koniec karnawału	<p>W karnawale organizujemy niewielką zabawę we wsi, na 25-6 par. Każdy jak może wyjeżdża na zabawy gdzieś dalej, do Poznania. Na zakończenie karnawału organizujemy podkoziółek – też jest zabawa. Na Tłusty Czwartek jemy pączki, spotykamy się w gronie rodzinnym, przychodzą też w odwiedziny sąsiedzi.</p>
12.	Topienie Marzanny	<p>Brak informacji.</p>
13.	Środa Popielcowa	<p>Chodzi się do kościoła, ksiądz posypuje głowy popiołem.</p>
14.	Śródpoście	<p>Brak informacji.</p>
15.	Niedziela Palmowa	<p>Święci się palmy w kościele. Kiedyś zjadało się z palmy jedną bazię, podobno miało pomagać na zdrowie.</p>
16.	Triduum Paschalne	<p>Odprawia się kościele, jak ma czas i siły to idzie do kościoła. Zwłaszcza w Wielki Piątek, Droga Krzyżowa. W piątek jest post ścisły.</p>
17.	Wielkanoc (święcenie koszyczka)/Niedziela Wielkanocna	<p>Święcenie pokarmu na Wielkanoc odbywa się w salce. Przy święconce trzeba wziąć kromkę chleba, posypać święconą solą i wsypać do studni – żeby nie zabrakło soli i wody. Do dziś tego pilnuje.</p> <p>Była tradycja – jak się pali w Wielką Sobotę ciernie, bierze się</p>

		<p>ciern i w I święto chodzi się po polach i święci się pole – utyka ciernie. To też ma zabezpieczać dobre plony.</p> <p>Jest tradycja zająca wielkanocnego. Wynosi się słodycze na pole i chowa.</p>
18.	Poniedziałek Wielkanocny	<p>Jak pogoda dopisze to jest dyngus. Przebierańcy tutaj nie chodzą. Gdzieś w sąsiednich wsiach chodzą: jeden z kosą, diabeł, ma łapy umazane, śmierć. Muzykanci idą na przedzie. Są kobiety z koszykami, niedźwiedź w skórze. Pokazywali taki pochód z Turkowa w telewizji.</p>
19.	Zielone Świątki	<p>Kiedyś stroiło się płoty tatarakiem, zatykało się tatarak za płot. (lata 70. XX w.).</p>
20.	Boże Ciało	<p>Na Boże Ciało mai się domy brzozowymi witkami. Po Bożym Ciele bierze się gałązkę brzózkową, przywozimy ją do domu, ma zabezpieczać dobre plony na polu.</p>
21.	św. Jana	<p>Brak informacji.</p>
22.	MB Zielnej	<p>Święci się wianki w kościele.</p>
23.	MB Siewnej	<p>Święci się zboże do siewu.</p>
24.	Dzień Wszystkich Świętych/Dzień Zaduszny	<p>Tradycyjnie odwiedza się groby. Po południu odprawiana jest Msza Św. Na cmentarzu, potem spotykamy się w gronie rodzinnym. Kiedyś Msza odbywała się w kościele, ale informator zainicjował, aby przenieść się na cmentarz – mieści się tam więcej ludzi, jest się bliżej zmarłych i jest bardziej uroczyście. Tak jest dużo lepiej. Idzie w ten dzień również procesja żałobna w kształcie krzyża. Niesione są chorągwie, święci się groby i modli się. Komunię udziela zawsze 4-5 księży. Organizowana jest procesja dookoła kościoła, która kończy się przy pomniku poległych na wojnie.</p>
25.	Inne tradycyjne wydarzenia doroczne (cykliczne) istotne dla informatora	<p>Jedna wieś w każdą niedzielę Wielkiego Postu odprawia drogę krzyżową – idzie procesja z krzyżem, śpiewane są Gorzkie Żale i czytane kolejne stacje. Cała procesja idzie do kościoła do</p>

		Brodów. Czytania przygotowuje ksiądz. Przyjeżdża bardzo dużo ludzi, są tacy, co chodzą z każdej wsi co piątek. On jako straż bierze udział jako ochrona. Każdy niesie krzyż po kawałku. Wszyscy mieszkańcy robią razem: „Taka tradycja jest i dobra”. Jest jeszcze druga droga krzyżowa, w kościele, na 12, kościół zawsze jest pełen.
Tradycyjne obrzędy rodzinne i okolicznościowe		
1.	Narodziny i chrzest	Rodzice i chrzestni muszą przejść kurs przygotowawczy udzielany przez księdza. Chrzest odbywa się w niedzielę na sumie. Przyjęcie organizuje się w domu, świętuje się w gronie rodziny.
2.	Ślub i wesele	<p>Tradycja „polteram” - kiedyś ta zabawa odbywała się na dzień przed weselem. Ale z racji, że zwykle jest przy tym bardzo dużo brudzenia, zmieniono termin na tydzień przed weselem, bo sprzątanie po tej imprezie zajmuje zwykle bardzo dużo czasu i młodzi nie mieliby się kiedy wyspać. Polega ona na tym, że do państwa młodych przychodzą goście i przynoszą butelki, szkło, pierze. W zamian za alkohol obiecują nie tłuc butelek ani nie drzeć pierza, ale zawsze kończy się na rzucaniu szkłem i darciu pierzyny. Przez to, że odbywa się to na tydzień przed weselem wszyscy się bardziej upijają.</p> <p>Bywało i tak, że zabawy związane z weselem trwały i miesiąc – 2 tygodnie przed uroczystością odbył się <i>polteram</i>, następnie sam ślub, a ostatecznie zabawa na zakończenie.</p> <p>Drugi dzień po weselu nazywa się <i>ogonem</i>. Czasem mówi się tak na następną niedzielę. Sala i kościół są przystrojone kwiatami.</p> <p>Jest „niby” taka tradycja, że panna młoda musi mieć coś czerwonego i pożyczonego.</p>
3.	Śmierć i pogrzeb	Kiedy umrze mieszkaniec miejscowości, w tym samym dniu zawozi się go do Brodów, gdzie przy kościele jest chłodnia

		<p>i kostnica. Przeważnie wieczorem w dniu śmierci rodzina i najbliżsi odmawiają różaniec za duszę zmarłego. Czasem w domu, czasem w kościele w Brodach. Zwykle schodzi się rodzina i sąsiedzi, żeby pocieszyć najbliższych.</p> <p>W dniu pogrzebu odprawiana jest msza żałobna, potem wyprowadza się zmarłego na cmentarz, odmawiane są modlitwy, opuszcza się trumnę i składa kwiaty na specjalnym rusztowaniu. Przyjęło się, że grabarz zasypuje trumnę dopiero po zakończeniu pogrzebu, bo odgłos ziemi spadającej na trumnę jest bardzo nieprzyjemny. Ksiądz zbiera intencje mszalne za duszę zmarłego – dobrze, bo to jedyna pomoc dla duszy. („68 mszów od rodziny i sąsiadów”)</p> <p>Stypa to ostatnie spotkanie się rodziny.</p>
4.	Inne zjawiska	Brak informacji.
<p>Zespoły i tradycje folklorystyczne, śpiewacze, muzyczne, w tym: przeglądy i festiwale oraz twórcy słowa</p>		<p>„NIEWIERZANKA” – ZESPÓŁ PIEŚNI LUDOWEJ</p> <p>„Niewierzanka” występuje od 15 stycznia 1990 r. Utworzyły ją kobiety z Koła Gospodyń Wiejskich w Niewierzu. Obecnie do zespołu należy osiem pań w wieku 45-50 lat. W jego repertuarze są piosenki ludowe, głównie z terenu Wielkopolski oraz piosenki popularne i biesiadne. Część utworów pisana jest do tekstów miejscowej poetki Ireny Gnybek – członkini zespołu (pracującej również w GOK w Dusznikach) Instruktorem „Niewierzanki” najpierw był Zenon Najder, a od 2005 roku – Janusz Starosta. Panie śpiewają z towarzyszeniem akordeonu. Zespół występował m.in. w Brodach, Pniewach, Kowanówku i Szamotułach. Uczestniczył w IV i V Spotkaniach z Folklorem w Strzałkowie oraz w III Festiwalu Współczesnej Kultury Ludowej w Wolinie.</p> <p>Wg sołtysa znajduje się on właściwie w rozsypce, gdyż starsi ludzie, stanowiący trzon zespołu po prostu poumierali. Młodzież nie wykazuje chęci przyłączenia się do zespołu - kilku po paru próbach zrezygnowało. Dzieje się tak mimo</p>

		„twardej ręki” p. Gnybek.
	Tradycje kulinarne, w tym: produkt regionalny i lokalny, potrawy świąteczne, przepisy	Brak informacji o produkcie regionalnym czy lokalnym. Z innych potraw: słodkie pamperki jadane w dzień odpustu, postne potrawy wigilijne: kluski z makiem, bułki z makiem, ryby, kapusta z grzybami, kompot, śledzie, pierogi. Brak przepisów.
III. Tradycje rękodzielnicze		
	Tradycje wytwórczości rękodzielniczej, sztuki ludowej oraz artystów nieprofesjonalnych	Brak informacji.
IV. Przejawy religijności tradycyjnej		
1.	Kapliczki i krzyże w miejscowości (okoliczności powstania, rok fundacji, fundatorzy)	Łącznie 6 krzyży w miejscowości; przedwojenny z Chrystusem o odstrzelonych rękach; z 1840 r. na cmentarzu cholerycznym; kapliczka ze św. Ignacym wybudowana w 1867 r. w podzięce za wygaśnięcie epidemii; co roku przy którymś z krzyży odprawiane jest zakończenie oktawy Bożego Ciała.
2.	Miejsca cudowne (święte drzewa, gaje, źródelka)	Brak informacji.
3.	Święte figury, obrazy, rzeźby	Dwie figury: jedna wolno stojąca we wsi, druga na prywatnej posesji (p.p Pietruszewscy), postawiona w podzięce za powrót z wojny; Kiedyś Matka Boska chodziła po domach.
4.	Miejsca kultu religijnego	Brody
5.	Lokalne tradycje pielgrzymowania	Licheń, Częstochowa, Rokitno. W Biezdrowie znajduje się św. krzyż. Ksiądz z parafii zrobił festyn i za to pojechali do Łagiewnik. Jechali do Świebodzina, do Wolsztyna – taki wyjazd. Dzień wcześniej ksiądz był z pielgrzymką we Wronkach, Chrzypsku i Biezdrowie. Co dwa lata ksiądz organizuje pielgrzymki za granicę: informator był z nim

		w Rzymie, Wilnie, Medjugorie, La Salette.
6.	Lokalne odpusty	W kościele w Brodach odbywają się rocznie dwa odpusty: na św. Andrzeja i na Matki Boskiej Gromnicznej. Odpust uroczysty kiedyś robiony był w dzień przypadający, teraz odpust w najbliższą niedzielę. W ten dzień odbywa się procesja ze wszystkimi sztandarami i figurami, jest także sztandar strażacki. Kiedyś chodzono dookoła kościoła, teraz wychodzą na wieś. Strażacy zabezpieczają trasę procesji. Kiedyś tradycyjnie jadło się słodkie pamperki.
V. Lokalne uroczystości i obchody świeckie		
1.	Dożynki	Odbywały się już za jego czasów. Były słynne pochody na koniach, wszystkie maszyny jechały (lata 70. XX w.) Plotło się wieniec dożynkowy, odprawiana była msza polowa przy szkole. Stąd pochód rozpoczynał marsz przez wieś. Teraz jest to wszystko na mniejszą skalę, bo wioska jest za mała, duże obchody mają miejsce w większych wioskach zazwyczaj. takich małych wioskach to ciężko to zorganizować, ludzie nie przyjeżdżają. Jeśli już, organizuje się zwykle zabawę. Wynajmuje się jakichś grajków za parę złotych albo muzyka leci z płyty. Nie mają już zewnętrznych funduszy z gminy ze względu na przystąpienie do funduszu unijnego zw. z odnową wsi.
2.	Dni gminy/wsi	Brak informacji.
3.	Lokalne festyny	Dzień Dziecka w czerwcu; zabawy w karnawale, Dzień Seniora; zawody strażackie.
4.	Inne (np. organizowane przez szkołę, KGW, Domy Ludowe, Ośrodki Kultury)	Co roku organizowane są wycieczki, przeważnie nad morze do Międzyzdrojów. Uczestnikami są głównie mieszkańcy Niewierza, gdy zostają wolne miejsca w autobusie zaprasza się ludzi z innych wsi. Wycieczki do Słupcy, Lichenia. Jednostka straży była dwa razy w górach, były to krótkie jednodniowe wycieczki. Okazało się jednak, że takie wyjazdy są zbyt

		<p>męczące: najpierw długa jazda, potem wspinaczka, potem jazda powrotna. Nad morzem odpoczywa się łatwiej. Wyjazdy z księdzem. Z funduszu unijnego organizowane są w Niewierzu i okolicznych wioskach warsztaty: haftowania i inne. Gmina organizuje dwutygodniowe zielone wakacje dla dzieci w okresie letnim z jednym posiłkiem dziennie i zajęciami. Nie spełnia to jednak swojej roli (aby dzieci nie kręciły się po gospodarstwie w czasie zbiorów), gdyż organizowane są zwykle na początku wakacji. Mają miejsce w szkole. Szkolne wycieczki również są organizowane.</p>
--	--	---